

1r Taller: *Polítiques públiques d'ingressos de fons*
Coordinador: Lluís-Esteve Casellas (Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions - Ajuntament de Girona)

La recent adquisició del fons Esther Tusquets per part del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya ha obert la caixa dels trons al món dels arxius en relació amb les polítiques públiques d'ingressos de fons privats. L'assignació del fons a la Biblioteca Nacional de Catalunya, les declaracions del conseller entorn de la creació d'un arxiu temàtic dedicat al món editorial i l'exhibició de l'obtenció d'un fons basada en el tant la peça mostra clarament la inexistència d'una veritable política d'adquisicions. Però no només això, sinó també una clara incomprensió del patrimoni documental i, sobretot la debilitat del Sistema d'Arxius de Catalunya i la poca volada de les polítiques desenvolupades fins ara. En certa manera i trenta anys més tard, la iniciativa entronca amb la decisió del president Tarradellas de dipositar el seu arxiu en una institució privada.

Dit això, tampoc des d'altres àmbits s'ha treballat en aquesta línia. Conseqüència o no dels dèficits esmentats, sorprèn que l'Arxiu Nacional de Catalunya no disposi d'una política d'ingressos, almenys pública. Conseqüentment, ja no sorprèn tant que cap arxiu públic local tampoc en tingui cap. I això, malgrat l'elevat nombre de reglaments de serveis d'arxiu municipals, aprovats arran del model del G8 publicat el 1997 per la Diputació de Barcelona, que d'una o altra manera inclouen l'article:

El SdA seguirà una política d'ingressos d'acord amb el seu àmbit d'actuació, l'interès dels fons i la disponibilitat de recursos humans i d'instal·lacions. (referència desapareguda en la versió de 2010)

Així, doncs, les mancances són compartides, les responsabilitats no. La qüestió és si en el context actual encara cal definir polítiques d'ingrés, o si només ens estem repartint les restes del naufragi. L'escenari tecnològic actual evidencia la fi dels fons privats tal com els hem entès fins ara. A més, la ubiqüitat que ofereix la tecnologia planteja interrogants raonables sobre la necessitat de disposar de la titularitat d'un fons accessible en línia.

Certament, l'escenari planteja interrogants, però és precisament ara quan és més necessària una política en majúscules en aquest sentit. Una política basada en la planificació, el disseny d'estratègies de captació de fons, la col·laboració amb el sector privat i els particulars i, sobretot, que eviti la mercantilització dels fons, conscients que en l'àmbit privat sí es dona la valoració econòmica de documents individuals o col·leccions específiques de documents. El sector públic hi ha de competir, no amb diners, sinó des de la solidesa del Sistema d'Arxius i la valorització del patrimoni documental com a bé públic de la societat.

I si bé és cert que des de l'àmbit local també es poden definir polítiques en base a determinats principis com la preeminència dels arxius com a centres de referència, la territorialitat de l'àmbit d'actuació o l'ètica institucional quant a dotació de recursos que garanteixin la gestió correcta d'un fons, cal reclamar també un marc més ampli. Un marc que garantis la coordinació entre arxius, alhora que també amb altres tipus de centres,

que establis un ordre de prioritats d'opció per a cadascun d'ells davant d'un fons susceptible de poder ser ingressat en més d'un centre i, lògicament, posés a disposició instruments d'arbitratge.

Les polítiques públiques d'ingressos de fons privats no representa un tema nou, però hauria de deixar de ser una rèmora del passat. Per tot plegat, potser seria hora de posar fil a l'agulla per a constituir un grup de treball on debatere i definir els principis bàsics d'actuació.

1r. Taller: *Polítiques públiques d'ingressos de fons* Fila zero: Àngels González (Arxiu Municipal de Viladecans)

L'Arxiu Municipal de Viladecans ha esmerçat esforços, des de fa gairebé 30 anys, en la fita d'esdevenir *Arxiu de la Ciutat*, tot vetllant en la preservació, conservació i difusió del patrimoni documental local entès des d'un punt de vista global i integral, amb l'objectiu final d'esdevenir un Centre de recuperació i difusió de la memòria del municipi. L'assoliment d'aquesta fita, al llarg dels anys, ha menat a què l'Arxiu Municipal s'hagi enriquit amb l'ingrés de diversos fons documentals de diferents proveniències, així com de nombroses col·leccions ciutadanes¹; un procés que ha dut a què l'Arxiu hagi assolit un protagonisme ciutadà en la tasca de captació i difusió de conjunts documentals de procedència diversa.

L'actual augment, però, de la valoració del patrimoni cultural en general, i no cal dir-ho del patrimoni documental, ha propiciat el desenvolupament, d'una banda, d'un marc regulador destinat a garantir la seva protecció i la dels drets derivats de la propietat intel·lectual que en alguns casos els acompanyen, com també ha empès a que les accions de les polítiques locals d'ingressos de fons es vegin condicionades, de manera important, per les pròpies actuacions impulsades per actors diversos que els són del tot aliens.

Davant d'aquesta situació, des de l'Arxiu Municipal hem incidit en la necessitat de la normalització i la definició del marc regulador de la nostra política d'ingressos documentals com la via que ens permeti integrar-la en el cor normatiu corporatiu i que ens doti d'uns criteris estables d'actuació que fixin els objectius de la captació, tinença i gestió d'aquests conjunts documentals, així com de la difusió i l'explotació de la documentació ingressada. Marc que, alhora, ens proveeixi dels instruments que ens permetin superar els importants condicionats que la vida política i ciutadana del nostre territori trasllada a la gestió del seu patrimoni documental.

¹ Els darrers càlculs derivats de la descripció de fons i col·leccions custodiats, en l'actualitat, per l'Arxiu Municipal, determinen un total de 45 fons i 13 col·leccions de proveniència no municipal. A banda d'alguns fons patrimonials i personals destacats, cal esmentar l'anomenada "Col·lecció Ciutadana" que agrupa més de 10.000 unitats documentals simples (bàsicament imatges fotogràfiques), procedents de gairebé 300 ciutadans i ciutadanes de Viladecans.

El territori viladecanenc i l'activitat dels seus ciutadans com a eix d'interès i àmbit d'actuació, la col·laboració amb la resta d'actors implicats en la preservació del nostre patrimoni cultural (Museu de Viladecans i entitats vinculades al patrimoni cultural), l'endèmica manca de recursos materials i humans dels arxius municipals, la coherència amb les anteriors actuacions dutes a terme pel propi Arxiu, els especials condicionants del nostre teixit ciutadà i la irrupció de les TIC's en l'estratègia de captació i preservació del nostre patrimoni són elements que regeixen i, a voltes, determinen la nostra política d'ingressos i han contribuït a la transformació de la nostra actuació com a servei gestor del patrimoni documental de la ciutat.

1r Taller: *Polítiques públiques d'ingressos de fons*
Fila zero: Nicolau Guanyabens (Arxiu Municipal de Montornès del Vallès)

Montornès del Vallès, vila de 16.000 habitants, compta amb arxiu municipal des de fa 11 anys. Al 2003 no hi havia cap publicació específica sobre història del poble. Passats els anys hi ha una certa vitalitat en el camp de la recuperació del passat. Entre d'altres productes, s'han publicat 7 llibres resultat de treballs premiats amb beca i 3 documentals en base a més de 40 persones entrevistades. A més, al 2012 ha sorgit un Centre d'Estudis liderat per joves universitaris que publiquen una revista semestral.

L'abril de 2013 l'Ajuntament organitzà un acte d'agraïment als ciutadans i les entitats que al llarg dels 10 primers anys del servei públic d'arxiu havien fet cessió o donació de documents. Van ser convocades 118 persones, comptabilitzant 196 entrades en el registre d'ingressos, de les quals 149 havien estat cessions temporals, sobretot de fotografies, però també de films, enregistraments sonors i documents textuais, tots per digitalitzar. La resta van ser 44 donacions i 3 adquisicions, provinents d'entitats o de privats.

En una població de la mida de Montornès, per vetllar pel patrimoni documental del terme, més que una política planificada d'ingressos, el que ha prevalgut ha estat plantar l'arxiu en el panorama cultural de la vila amb activitats de difusió, intercanvi i promoció, cercar la col·laboració d'informadors locals, generar confiança, donar veus i no deixar passar les oportunitats.

Per parlar sobre arxius i fons privats, plantejem exemples concrets: el cas reeixit de la compra de documents d'una masia, que va generar tractament arxivístic, estudi i producte de difusió; el cas d'un intent d'incorporació no reeixit de l'únic fons fotogràfic amb imatges dels anys 30, 40 i 50, en mans privades; el fenomen de l'ingrés de nombroses i petites aportacions dels veïns pel que fa a fotografies, cartells, programes, impresos, escriptures, etc. per digitalitzar o en modalitat de donació d'originals.

1r Taller: *Polítiques públiques d'ingressos de fons*
Fila zero: Joaquim Nolla (Servei d'Arxiu i Documentació
- Ajuntament de Tarragona)

Des de la creació del Servei d'Arxiu i Documentació, desembre de l'any 2004, s'ha treballat amb la idea de promoure l'ingrés dels diversos fons i col·leccions documentals de particulars, entitats i organismes vinculats a la ciutat de Tarragona. En el darrers deu anys s'han ingressat més d'una vintena de fons i una dotzena de col·leccions de temàtica molt diversa, tant en suport textual com d'imatges.

Política d'ingrés de fons documentals

És difícil parlar d'una política d'ingrés de fons pròpiament dita. Tot i que establim una planificació, com ja sabeu, aquesta es veu contínuament alterada per les disponibilitats pressupostàries, els recursos tècnics i humans necessaris i, important, la sensibilitat dels regidors/es. Ara bé, si que considerem una sèrie de premisses bàsiques davant qualsevol proposta d'ingrés de fons documental:

- el seu àmbit territorial ha de ser la ciutat. Tots ells amb el nexa de Tarragona com a referent, tot i que l'àmbit territorial en algun d'ells, com per exemple: Cine Foto Vallvé 1920-2010, ultrapassen la ciutat.
- valorem la seva importància històrica, tant pel conjunt de la ciutat com de la pròpia entitat. A banda de presentar un interès per a la investigació de la història, tenim en consideració altres valors com el testimoni de la seva activitat, o l'interès futur.
- prèviament al seu ingrés hem de conèixer el seu estat de conservació, el seu volum, quins tipus de suports l'integren, etc. Per tal de poder fer l'informe tècnic que justifiqui el seu ingrés, és bàsic conèixer el fons de primera mà i avançar-nos als problemes que presentarà el seu ingrés (exemple: fongs) i el tractament arxivístic, amb la consegüent disposició dels recursos que hi destinarem, tant humans com pressupostaris: desinfectació i desinfecció, canvis de contenidors, elaboració dels corresponents instruments de descripció, etc.
- establir des del primer moment la gestió dels drets d'explotació per a la gestió de les imatges. La cessió o no dels drets i la modalitat de gestió d'aquests (exemple: cessió per a ús de la pròpia administració i pagament a tercers) han d'estar perfectament definits.
- tot ingrés documental ha de quedar registrat en un document jurídic de recepció: pot ser un conveni o simplement una acta de recepció. En aquest document han d'estar clarament definit els compromisos adquirits per l'Ajuntament i el tractament arxivístic del fons: condicions d'accés, possibilitat d'avaluació, tria i selecció, gestió dels drets d'autor i propietat intel·lectual, difusió del fons, (web, exposicions, publicacions, etc.).

Un cas pràctic. L'ingrés i la difusió del Fons Club Gimnàstic de Tarragona

- 1 Valoració prèvia i informe del Cap del Servei reconeixent el valor cultural i per la investigació en general.
- 2 Acord de la Junta de Govern Local acceptant la constitució de comodat sobre el fons documental.
- 3 Tractament previ de la documentació en les seves oficines. Encaixar la documentació i elaborar una relació de transferència.
- 4 Signatura del conveni. Per tal de fer-ne la corresponent difusió vam fer un acte obert als mitjans de comunicació i a la ciutadania.
- 5 Elaboració de l'inventari. Una còpia va ser lliurada al Club i l'altra al departament de béns de l'ajuntament per tal que el donessin d'alta a l'inventari de béns municipals.
- 6 Digitalització d'alguns documents considerats essencials pel club i lliurament d'una còpia a aquest.
- 7 Descripció del fons amb la NODAC i la seva inclusió al quadre de fons de l'Arxiu.
- 8 Per tal de fer-ne la màxima difusió possible i revaloritzar el patrimoni documental: elaboració i publicació del *Quaderns de l'Arxiu*, 2. "El Club Gimnàstic de Tarragona (1886-2000).